

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายได้ให้ความสำคัญ และมีการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจมากขึ้น วิธีการโดยพยายามที่จะพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้มีความเจริญเติบโตตามแนวของประเทศที่พัฒนาแล้ว (พฤทธิ ศิริบริวรรณพิทักษ์, 2528) และได้เป็นที่ประจักษ์กันโดยทั่วไปแล้วว่าการศึกษาคือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประเทศทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองหรือด้านอื่น ๆ ดังนั้นการพัฒนามนุษย์โดยการให้การศึกษาจึงเป็นพลังสำคัญที่ก่อให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ขึ้นในสังคม ทั้งนี้เพราะการศึกษามีส่วนสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างความรู้ ความคิด ทักษะและทัศนคติ ให้มนุษย์รู้จักตนเอง ตลอดจนสังคมและสภาพแวดล้อมที่สัมพันธ์กับตน สามารถนำความรู้ ความเข้าใจที่ได้รับมาแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ และพัฒนาสังคม ให้เจริญก้าวหน้าไปในแนวทางที่พึงประสงค์ได้ (มยุรี จารุปาน, 2520)

การให้การศึกษาจึงจำแนกเป็นหลายสาขาวิชา เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ความสามารถในด้านต่าง ๆ แตกต่างกันไป ซึ่งวิชาสังคมศึกษาก็เป็นวิชาหนึ่ง ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ตั้งแต่ประเทศไทยเริ่มมีหลักสูตรเป็นแบบแผน ความสำคัญของวิชาสังคมศึกษาประการหนึ่งก็คือ ต้องการให้ผู้เรียนได้รู้ถึงปัญหาของสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเพื่อจะได้เข้าใจสภาพความเป็นไปที่แท้จริงของสังคม อีกทั้งต้องการให้ผู้เรียนรู้จักปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมที่ตนมีส่วนเกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดี (วาริ ธีระจิตร, 2530) ดังนั้นวิชาสังคมศึกษาที่สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในปัจจุบันจึงมีอยู่หลายวิชาทั้งที่เป็นวิชาบังคับและวิชาเลือก อาทิเช่น เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ ประชากรและสิ่งแวดล้อม หน้าที่พลเมือง จริยธรรม ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ กฎหมาย เป็นต้น และจุดประสงค์ประการหนึ่งของวิชาสังคมศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการได้ให้ไว้ในหนังสือ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) คือ เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาทางเศรษฐกิจ และสังคม ที่

เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน สามารถตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง และปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้

ดังนั้นวิชาเศรษฐศาสตร์จึงมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสังคมศึกษา ในลักษณะที่ว่า เศรษฐศาสตร์เป็นศาสตร์หนึ่งของสังคมศาสตร์ ที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ของมนุษย์กับภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ขณะที่สังคมศึกษา มีเนื้อหาสาระของวิชาสังคมศาสตร์ที่เลือกสรรแล้วให้เหมาะกับการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา การเรียนเศรษฐศาสตร์ในสังคมศึกษา จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจหลักการทางเศรษฐศาสตร์ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน สามารถปรับตัวให้เข้ากับภาวะเศรษฐกิจของสังคมในปัจจุบัน และรู้แนวทางในการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจได้ แต่เดิมการเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์เป็นการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเท่านั้น แต่ในปัจจุบัน หลักสูตรสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาได้กำหนดให้วิชาเศรษฐศาสตร์เป็นวิชาบังคับ และวิชาเลือกในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา (สุนทวิทย์ บุญสมบัติ, 2526)

ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายวิชาที่สอนเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์มี 3 รายวิชา คือ รายวิชา ส 504 สังคมศึกษาซึ่งเป็นวิชาบังคับ และวิชาเลือกเสรี คือ ส 061 รายได้ประชาชาติ ส 062 การเงิน การคลังและการธนาคาร และในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีวิชาที่สอนเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์อยู่ 2 รายวิชา คือ รายวิชา ส 031 เศรษฐศาสตร์ทั่วไป ซึ่งเป็นวิชาเลือกเสรี และ ส 032 เศรษฐศาสตร์ครอบครัว ซึ่งเป็นวิชาบังคับเลือก โดยที่วิชาเศรษฐศาสตร์ครอบครัวเป็นวิชาหนึ่งในสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่มีเนื้อหาเพื่อที่จะมุ่งให้การศึกษาความรู้เบื้องต้นทางเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับการผลิต การบริโภค และการแลกเปลี่ยน ผิวกิเคราะห์ภาวะเศรษฐกิจของครอบครัว และเสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของครอบครัว เพื่อให้มีความเข้าใจในหลักเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น ตระหนักถึงสภาพ ปัญหา และผลกระทบของกิจกรรมทางเศรษฐกิจของครัวเรือนที่มีต่อภาวะเศรษฐกิจของท้องถิ่นและประเทศ มีค่านิยมที่ดีในการผลิตและการบริโภค การพึ่งตนเองและการประหยัดอดออม ตลอดจนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจในชีวิตประจำวัน (กรมวิชาการ, 2534)

การเรียนการสอนเป็นกระบวนการของความพยายามที่จะช่วยเหลือ หรือชักจูงให้ผู้เรียนไปสู่เป้าหมายทางการเรียนได้ โดยที่กระบวนการเรียนการสอนที่ดีและมีคุณภาพ จะทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่า กระบวนการเรียนการสอนที่ไม่ดี และไม่มีคุณภาพ (ธีรพงศ์ แก่นอินทร์, 2537) เพราะการเรียนการสอนในชั้นเรียนนั้น เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้น

ระหว่างครูกับนักเรียน โดยที่บทบาทของครูก็คือการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามหลักสูตรให้กับนักเรียนทั้งชั้น การสอนจะไม่ใช้เรื่องยากถ้านักเรียนทั้งหมดในชั้นเรียนมีพื้นฐานความรู้เหมือนกัน มีความสามารถทัดเทียมกันและพร้อมจะเรียนรู้ได้จากวิธีการสอนของครูคนเดียวได้ตลอดเวลา แต่ในความเป็นจริงนักเรียนทั้งชั้นมีความรู้ ความสามารถพื้นฐานแตกต่างกัน จึงมักเกิดปัญหาในการเรียนการสอนกับครู ดังนั้นครูจึงควรเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสมกับนักเรียนโดยส่วนรวม ต้องพยายามคิดค้นวิธีสอน สื่อ ตลอดจนเครื่องมือใหม่ ๆ มาช่วยในการเรียนการสอน เพื่อแก้ปัญหาและเพื่อพัฒนาคุณภาพของนักเรียน การสอนในชั้นเรียนไม่ใช่การบอกหนังสือเพียงอย่างเดียว การสอนในชั้นเรียนครูจะต้องจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับนักเรียนทั้งชั้น ในขณะที่นักเรียนแต่ละคนมีความสามารถพื้นฐานแตกต่างกันออกไป ทำให้บางครั้งเกิดปัญหากับผู้สอนเพราะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีอยู่หลากหลาย ให้ตอบสนองต่อผู้เรียนแต่ละคนในเวลาเดียวกัน (ชัยพจน์ รักราม, 2535)

จากงานวิจัยต่าง ๆ พบว่าการจัดการเรียนการสอนยังมีปัญหาย่อยมากเช่นจุดประสงค์ของหลักสูตรที่ตั้งไว้กว้างเกินไป ครูไม่เข้าใจเนื้อหาวิชาลึกซึ้ง ขาดประสบการณ์ในการสอน ทำให้ครูไม่มีความมั่นใจในการสอน (วิมลศรี ตรีสุวรรณ, 2526) ผู้บริหารให้ความสนใจและให้การสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมอยู่ในระดับปานกลาง งบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอและมีอุปกรณ์การสอนหรือที่เรียกว่าสื่อไม่เพียงพอ (สนั่น จันทราชา, 2527) ซึ่งสื่อมีคุณค่าต่อการเรียนการสอนอย่างมาก สื่อบางชนิดจะเหมาะกับเนื้อหาและกิจกรรมบางอย่าง ขึ้นอยู่กับการที่ครูต้องรู้จักเลือกและมีความเข้าใจในการใช้สื่อให้ได้ผลอย่างคุ้มค่า เพราะสิ่งต่าง ๆ ที่ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับช่วยการสอนของครู จะทำให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ครูวางไว้เป็นอย่างดี (วาริ ธีระจิตร, 2530) แต่ปัจจุบันยังพบว่าครูไม่สามารถจัดหาหรือทำสื่อตามที่เสนอแนะไว้ในคู่มือครูได้ ครูขาดความรู้ และประสบการณ์ในการคัดแปลงวัสดุในท้องถิ่นมาใช้ในการประกอบการสอน ครูไม่สามารถจัดหาสื่อที่ตรงกับเนื้อหาที่จะสอน โรงเรียนมีสื่อการสอนจำกัดไม่เพียงพอกับความต้องการของครู พร้อมทั้งยังไม่มีสื่อการสอนที่ต้องการใช้อยู่ในโรงเรียน (รอยเดือน สุภาพ, 2528) ซึ่งสิ่งเหล่านี้นับเป็นอุปสรรคสำคัญประการหนึ่งในอันที่จะนำไปให้นักเรียนไปสู่จุดมุ่งหมายทางการเรียนการสอนได้ และกระบวนการสำคัญของการเรียนการสอนอีกประการหนึ่ง ที่จะช่วยปรับปรุงการเรียนการสอนให้สอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์ได้มากที่สุด นั่นก็คือ การประเมินผลซึ่งจะทำให้ครูได้ทราบว่าการเรียนการสอนนั้นบรรลุเป้าหมายหรือไม่และ

ขณะเดียวกันก็เป็นการให้ข้อมูลย้อนกลับ เพื่อให้ครูได้ทราบว่ากระบวนการสอนนั้นได้รับผลสำเร็จไปมากน้อยแค่ไหน (วาริ ธีระจิตร, 2530) จากงานวิจัยของพรรณเพ็ญ ทนกล้า (2522) พบว่าการประเมินผลยังมีปัญหาอยู่เช่น ข้อสอบที่วัดพฤติกรรมขั้นสูงกว่าความรู้ ความจำสร้างยาก ขาดคู่มือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการสร้างข้อสอบ ขาดความชำนาญในการสร้างข้อสอบชนิดต่าง ๆ เวลาในการสร้างข้อสอบจำกัด มีปัญหาในการเลือกใช้ถ้อยคำในแบบทดสอบให้รัดกุม ชัดเจน มีปัญหาในการเขียนตัวเลือกให้เป็นไปได้ มีปัญหาในการเลือกใช้ชนิดข้อสอบให้เหมาะสมกับเนื้อหา และการสร้างข้อสอบให้ครอบคลุมเนื้อหา

สำหรับพื้นที่ศึกษาคือเขตการศึกษา 9 ซึ่งประกอบด้วย 6 จังหวัดคือขอนแก่น หนองคาย เลย สกลนคร อุดรธานีและหนองบัวลำภูเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาในเรื่องการเรียนการสอนค่อนข้างมาก ซึ่งคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้ศึกษาพบว่านักเรียนในภูมิภาคนี้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่านักเรียนในภูมิภาคอื่น ๆ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2523)

จากผลการศึกษาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า มีผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน วิชาสังคมศึกษาอยู่มาก แต่ขณะเดียวกันการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชา ส 032 เศรษฐศาสตร์ครอบครัวเป็นการเฉพาะยังมีการศึกษาอยู่น้อย ดังนั้นจึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการสอน วิชา ส 032 เศรษฐศาสตร์ครอบครัวของครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 เพื่อที่จะได้ทราบถึงสภาพและปัญหา รวมถึงแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหา ทั้งยังสามารถนำผลการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการจัดการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์ครอบครัวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อศึกษาสภาพการจัดการสอนวิชา ส 032 เศรษฐศาสตร์ครอบครัวของครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 ในด้านหลักสูตร ด้านเนื้อหาวิชา ด้านสื่อการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล

1.2.2 เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการสอนวิชา ส 032 เศรษฐศาสตร์ครอบครัวของครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 ในด้านหลักสูตร ด้านเนื้อหาวิชา ด้านสื่อการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

1.3.1 ครูผู้สอนวิชา ส 032 เศรษฐศาสตร์ครอบครัว ที่มีประสบการณ์การสอนต่างกันมี
สภาพและปัญหาการจัดการสอนวิชา ส 032 เศรษฐศาสตร์ครอบครัวแตกต่างกัน

1.3.2 ครูผู้สอนวิชา ส 032 เศรษฐศาสตร์ครอบครัว ที่สอนอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาด
ต่างกัน มีสภาพและปัญหาการจัดการสอนวิชา ส 032 เศรษฐศาสตร์ครอบครัวแตกต่างกัน

1.4 ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย

การศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการสอน วิชา ส 032 เศรษฐศาสตร์ครอบครัวของครู
ผู้สอนในโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 มีขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย
ดังนี้

1.4.1 ตัวแปรในการวิจัย

1.4.1.1 สภาพการจัดการสอน วิชา ส 032 เศรษฐศาสตร์ครอบครัวของครู
ผู้สอนในโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 ในด้านหลักสูตร ด้านเนื้อหาวิชา
ด้านสื่อการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล

1.4.1.2 ปัญหาการจัดการสอน วิชา ส 032 เศรษฐศาสตร์ครอบครัวของครู
ผู้สอนในโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 ในด้านหลักสูตร ด้านเนื้อหาวิชา
ด้านสื่อการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล

1.4.1.3 ประสบการณ์ในการสอนวิชา ส 032 เศรษฐศาสตร์ครอบครัวระหว่าง
1-3 ปี มากกว่า 3 ปีขึ้นไป

1.4.1.4 ขนาดโรงเรียนระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาด
กลาง ขนาดเล็ก

1.4.2 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นครูผู้สอนวิชา ส 032 เศรษฐศาสตร์ครอบครัว ใน
โรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 ซึ่งมีโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 279
โรงเรียน มีโรงเรียนที่เปิดสอน วิชา ส 032 เศรษฐศาสตร์ครอบครัว จำนวน 147 โรงเรียน
มีครูที่สอน วิชา ส 032 เศรษฐศาสตร์ครอบครัวจำนวน 185 คน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง

1.4.2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม มีจำนวน 185 คนซึ่งนำมา
จากประชากรทั้งหมด

1.4.2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ได้มาจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตอบแบบสอบถามโดยการสุ่มแบบอย่างง่ายซึ่งจะทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ 20 คน

1.4.3 ขนาดโรงเรียน แบ่งตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนของกรมสามัญศึกษา โดยแบ่งได้ 4 ขนาดดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2540)

โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ	มีจำนวนนักเรียน 2,500	คนขึ้นไป
โรงเรียนขนาดใหญ่	มีจำนวนนักเรียน 1,500-2,499	คน
โรงเรียนขนาดกลาง	มีจำนวนนักเรียน 500-1,499	คน
โรงเรียนขนาดเล็ก	มีจำนวนนักเรียน 1- 499	คน

1.5 คำจำกัดความหรือนิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 สถานการจัดการสอน หมายถึง การปฏิบัติการสอนวิชา ส 032 เศรษฐศาสตร์ครอบครัวของครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 ในปัจจุบัน โดยได้มาจากการตอบแบบสอบถามและจากการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น

1.5.2 ปัญหาการจัดการสอน หมายถึง ปัญหาหรืออุปสรรคที่ทำให้การสอนวิชา ส 032 เศรษฐศาสตร์ครอบครัวของครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 ไม่สัมฤทธิ์ผลตามจุดประสงค์การเรียนการสอนของหลักสูตร โดยได้มาจากการตอบแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น

1.5.3 วิชา ส 032 เศรษฐศาสตร์ครอบครัว หมายถึง วิชาหนึ่งในสังคมศึกษาที่จัดสอนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในรายวิชา ส 032 ซึ่งเป็นวิชาบังคับเลือก

1.5.4 ประสบการณ์ในการสอนของครูผู้สอน หมายถึงจำนวนปีที่ครูผู้สอนทำการสอนวิชา ส 032 เศรษฐศาสตร์ครอบครัวตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงปัจจุบัน โดยแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ 1-3 ปี โดยถือว่าเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการสอนใหม่และมากกว่า 3 ปีขึ้นไปถือว่าเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการสอนระดับหนึ่ง

1.5.5 เขตการศึกษา 9 หมายถึง เขตการศึกษาที่กำหนดโดยกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งประกอบด้วย 6 จังหวัดได้แก่ ขอนแก่น อุดรธานี เลย สกลนคร หนองคาย และหนองบัวลำภู

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ได้ทราบสภาพการจัดการสอนวิชา ส 032 เศรษฐศาสตร์ครอบครัวของครูผู้สอน
ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9

1.6.2 ได้ทราบปัญหาการจัดการสอนวิชา ส 032 เศรษฐศาสตร์ครอบครัวของครูผู้สอน
ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9

1.6.3 เพื่อเป็นแนวทางให้ครูผู้สอนวิชา ส 032 เศรษฐศาสตร์ครอบครัว ใช้ในการ
ปรับปรุง แก้ไขการจัดการเรียนการสอนวิชา ส 032 เศรษฐศาสตร์ครอบครัว

1.6.4 เพื่อเป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ใช้ในการจัดการส่งเสริมสมรรถภาพ
การจัดการเรียนการสอนให้กับครูผู้สอนวิชา ส 032 เศรษฐศาสตร์ครอบครัว